

ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗАЙНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ**CONDUCTING SECRET INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS DURING THE INVESTIGATION OF JUVENILE INVOLVEMENT IN PROSTITUTION**

Васін Д.О.,

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини
Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена розгляду особливостей тактики проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією. Визначаються поняття, види та мета проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування цієї категорії злочинів. Досліджуються проблемні питання застосування норм кримінального процесуального законодавства, яке регулює порядок проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій і використання їх результатів.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, втягнення і зайняття проституцією, неповнолітні, аудіо-, відеоконтроль, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, спостереження за особою, річчю або місцем.

Статья посвящена исследованию особенностей тактики проведения негласных следственных (розыскных) действий при расследовании вовлечения несовершеннолетних в занятие проституцией. Определены понятие, виды и цель проведения негласных следственных (розыскных) действий при расследовании данной категории уголовных дел. Изучаются проблемные вопросы применения норм уголовного процессуального законодательства, которое регулирует порядок проведения отдельных негласных следственных (розыскных) действий и использования их результатов.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, вовлечение в занятие проституцией, несовершеннолетние, аудио-, видеоконтроль, снятие информации с транспортных телекоммуникационных сетей, наблюдение за лицом, вещью или местом.

The article is devoted to the consideration of the peculiarities of the tactics of conducting secret investigative (search) actions in investigating the involvement of minors in prostitution.

Various scientific approaches to the concept of secret investigative (search) actions are analyzed. Identify the signs and types of secret investigative (search) actions in investigating this category of crimes. It is noted that the main purpose of carrying out secret investigative (search) actions is the receipt of data that can be used for proving in a criminal proceeding; collection of additional data of informational character; overcoming (neutralizing) counteraction to pre-trial investigation.

The generalized algorithm of actions of the investigator during conducting of secret investigation (search) actions in a criminal proceeding is resulted.

The problem issues of the application of the norms of the criminal procedural legislation, which regulates the procedure for carrying out such secret investigative (search) actions as audio and video control of a person, place, removing information from transport telecommunication networks, removing information from electronic information systems, establishing the location of the radio electronic device, observation by person, thing or place in investigating the involvement of minors in prostitution.

The problem issues of applying the norms of the criminal procedural law, which regulates the procedure for conducting such secret investigation (search) actions as a person's audio and video control, place, removing information from transport telecommunication networks, removing information from electronic information systems, observation by a person, thing or place in the investigation of the involvement of minors in prostitution.

The typical tactical tasks that need to be solved in the course of conducting separate secret investigators (search) actions are determined. It emphasizes the strict observance of human and civil rights and freedoms and the impossibility of unjustified restrictions on the preparation and planning of secret investigative (search) actions that are extremely important for the detection and investigation of juvenile involvement in prostitution.

Key words: secret investigative (search) actions, involvement in prostitution, juveniles, audio and video control, removal of information from transport telecommunication networks, observing the person, the thing or place.

Процес реформування кримінального процесуального законодавства України з урахуванням передового міжнародного досвіду зумовив закріплення в прийнятому у 2012 році Кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК) України низки прогресивних норм, спрямованих на підвищення результативності досудового розслідування. Зокрема, новелою цього закону стала правова регламентація проведення не лише гласних, а й негласних слідчих (розшукових) дій. Однак закріплений у главі 21 КПК України інститут негласних слідчих (розшукових) дій досить неоднозначно сприйнятий науковою спільнотою та практичними працівниками і продовжує залишатися серед процесуалістів, криміналістів і фахівців у галузі оперативно-розшукової діяльності одним із найбільш гостро обговорюваних і дискусійних питань і до сьогодні [1, с. 48].

Дослідженням негласних (слідчих) розшукових дій свого часу займалися такі науковці, як В.Д. Берназ, О.А. Білічак, О.М. Дроздов, В.А. Колесник, С.С. Кудінов, Є.Д. Лук'яничков, В.І. Максимов, Н.Я. Маньковський, Д.Й. Никифорчук, М.А. Погорельський, Д.Б. Сергеева, В.М. Тертишник, Р.М. Шехавцов, М.Є. Шумило та інші.

Разом із тим питанням проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією нині приділено недостатньо уваги, хоча безсумнівно є те, що успішне виявлення й розслідування фактів учинення цієї категорії злочинів, що характеризуються високим рівнем латентності, а також використанням злочинцями сучасних інформаційних технологій як під час підготовки, так і в процесі вчинення кримінального правопорушення, інколи є просто неможливим без активного застосування негласних слідчих (розшукових) дій, що дають змогу отримати фактичні дані, необхідні для виконання завдань кримінального провадження.

Відповідно до статті 246 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД) – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню [2].

У науковій літературі зустрічаються різні підходи до визначення НСРД. Наприклад, їх розглядають, так:

а) різновид слідчих (розшукових) дій, порядок проведення яких закріплений у процесуальному законі, мають пізнавальну спрямованість, істотно зачіпають права й

законні інтереси осіб, у необхідних випадках забезпечуються державним примусом і проводяться приховано від осіб, які не беруть участь у конкретному кримінальному провадженні [3, с. 6];

б) специфічна процесуальна форма таємного збирання доказової інформації в ході розслідування визначеної законодавством категорії злочинів, що пов'язана з порушенням прав і свобод громадян і відповідним рівнем відомчого контролю [4, с. 148];

в) процесуально-оперативні заходи, які проводяться уповноваженими кримінальним процесуальним законом, іншими законами та підзаконними актами суб'єктами у визначеному для кожного з них порядку з метою оптимізації виявлення, припинення, запобігання, розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень [5, с. 162];

г) похідна від оперативно-розшукових заходів форма реалізації слідчої діяльності, що полягає в законодавчо регламентованій можливості використання специфічних методів, прийомів і засобів, інформація про які не підлягає розголошенню, з метою виявлення, розкриття і припинення протиправних посягань [4, с. 145] тощо.

Ознаками, що характеризують НСРД та дають змогу відмежувати їх від інших процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів, є такі:

- самотійна процесуальна форма регламентації їх проведення;
- пізнавальна спрямованість на отримання, фіксацію або перевірку доказів;
- обмежене нормами матеріального права коло випадків застосування під час розслідування;
- особливий суб'єкт реалізації;
- використання спеціальних засобів проведення (до них можна зарахувати технічні засоби, тактичні засоби, матеріально-технічне забезпечення, криміналістичні обліки);
- специфічні строки проведення окремих НСРД;
- особлива форма контролю за їх здійсненням [4, с. 147];
- неочевидність, прихованість від осіб, які в них не беруть участь, у тому числі й від співробітників слідчих та оперативних підрозділів, але передусім від об'єктів, стосовно яких вони проводяться, дотримання таємниці методів та учасників їх проведення [6, с. 7].

Загальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій та окремий порядок проведення деяких із них установлено міжвідомчою Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, яка врегульовує загальні процедури організації проведення НСРД та використання їх результатів у кримінальному провадженні, забезпечує додержання конституційних прав і законних інтересів учасників досудового розслідування, швидкого, повного й неупередженого розслідування злочинів [7].

Особливості та порядок проведення НСРД також досить детально описані в криміналістичній і процесуальній літературі, у зв'язку з чим ми не будемо детально зупинятися на їх розгляді, а лише наведемо запропонований А.М. Меденцевим узагальнений алгоритм дій під час проведення НСРД у кримінальному провадженні. Отже, слідчий:

- 1) уносить відомості до ЄРДР про вчинене кримінальне правопорушення, розпочинає досудове розслідування й направляє повідомлення прокуророві;
- 2) складає клопотання про проведення негласної слідчої (розшукової) дії;
- 3) погоджує клопотання з прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законності, та звертається з ним до слідчого судді, який виносить відповідну ухвалу;
- 4) складає доручення про проведення НСРД, яке направляє керівнику оперативного підрозділу, до компетенції якого зараховано її проведення;

5) керівник оперативного підрозділу визначає виконавця, який оформлює результати проведення НСРД у вигляді протоколу;

6) відповідно до п. 3 ст. 252 КПК України, протоколи про проведення НСРД з додатками не пізніше ніж за двадцять чотири години з моменту припинення їх проведення передаються прокуророві [8, с. 152–153].

Метою проведення НСРД є отримання даних, що можуть бути використані під час доказування в кримінальному провадженні; збирання додаткових даних інформаційного характеру; подолання (нейтралізація) протидії досудовому розслідуванню.

Під час розслідування втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією НСРД доцільно проводити для виявлення латентних фактів учинення злочинних дій, а також установлення:

- потенційних потерпілих, щодо яких плануються заходи, спрямовані на втягнення їх у зайняття проституцією,
- усіх співучасників злочинної діяльності, їхніх зв'язків, а також свідків злочинних дій,
- місць утримання неповнолітніх і місць надання ними сексуальних послуг за винагороду,
- засобів зв'язку злочинців із потерпілими,
- особливостей організації надання сексуальних послуг за винагороду третім особам,
- транспортних засобів, а також водіїв, які перевозили неповнолітніх,
- акаунтів соціальних мереж, поштових скриньок, за допомогою яких здійснювалася переписка злочинців із потерпілими,
- предметів і документів, що можуть бути доказами в кримінальному провадженні, тощо.

Відповідно до положень КПК України, НСРД залежно від їх виду й конкретної мети, можуть бути проведені як щодо підозрюваного, так і щодо іншої особи, якщо лише в результаті їх проведення є можливість отримати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, чи обставини, що мають значення для досудового розслідування (про події, речі й документи, які мають істотне значення для досудового розслідування), але виключно у випадках, якщо такі відомості неможливо отримати в інший спосіб [2].

Ураховуючи те, що втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією є тяжким злочином, під час його розслідування є законодавчо визначена можливість проведення всіх передбачених КПК України НСРД. Розглянемо більш детально особливості й мету проведення окремих із них.

Аудіо-, відеоконтроль особи. Аудіо-, відеоконтроль місця. Аудіо-, відеоконтроль особи полягає в негласній (без відома особи) фіксації та обробці з використанням технічних засобів розмови цієї особи або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування, тощо [7].

Типовими тактичними завданнями зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії є встановлення (документування):

- умов, за яких досягались домовленості про зустрічі з майбутніми жертвами злочину, а також змісту їхнього спілкування;
- кола знайомих підозрюваного та змісту їхнього спілкування за місцем проживання й за місцем надання сексуальних послуг за винагороду;
- місць зустрічей із потерпілими й особами, які мають бажання отримати сексуальні послуги за винагороду, та змісту їхнього спілкування;
- особливостей механізму вчинення та приховання злочину (маскування приміщень, де надаються сексуальні послуги, під легальний вид діяльності, досягнення домовленостей про оренду номерів у готелях, квартир, використання автомобілів для перевезення неповнолітніх у тому числі й до іншого населеного пункту, придбання білетів на транспорт міжнародного сполучення тощо).

Статтею 270 КПК України передбачено, що аудіо-, відеоконтроль місця може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину й полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їхнього власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови й поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження [2].

Аудіо-, відеоконтроль місця проводиться в тих місцях, де перебування не потребує додаткового дозволу, наприклад, таких як вулиці, площі, зупинки громадського транспорту, вокзали, кафе, магазини, без попередньої згоди володарів таких місць або присутніх осіб у таких місцях. Указану НСРД доцільно проводити в місцях знайомства чи зустрічей із потенційними потерпілими, де безпосередньо здійснюється вплив на них з метою втягнення в зайняття проституцією (кафе, приміщення різноманітних фірм, фотостудій), у місцях проведення дозвілля потерпілими, у місцях надання сексуальних послуг за винагороду (у приміщеннях масажних кабінетів, кімнатах відпочинку розважальних закладів, нічних клубів), у місцях передачі коштів за надані неповнолітніми сексуальні послуги тощо.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою, а також одержанні, перетворенні й фіксації різних видів сигналів, що передаються каналами зв'язку (знаки, сигнали, письмовий текст, зображення, звуки, повідомлення будь-якого виду).

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж поділяється на контроль за телефонними розмовами, що полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, спостереженні, відборі та фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів (SMS, MMS, факсимільний зв'язок, модемний зв'язок тощо), які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється; зняття інформації з каналів зв'язку, що полягає в негласному одержанні, перетворенні й фіксації із застосуванням технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, у відповідній формі різних видів сигналів, які передаються каналами зв'язку мережі Інтернет, інших мереж передачі даних, що контролюються [7].

Ця НСРД проводиться з метою фіксації домовленостей між особами, які втягують неповнолітніх у зайняття проституцією, і потерпілими, а також з особами, які бажають отримати сексуальні послуги за винагороду. Крім того, криміналістичну інформацію можна отримати аналізуючи розмови злочинців з іншими особами щодо узгодження організаційних аспектів надання сексуальних послуг за винагороду (пошук і досягнення домовленостей із клієнтами, здійснення перевезень, оренда приміщень, розміщення оголошень та іншої реклами з метою втягнення в зайняття проституцією більшої кількості осіб, легалізація коштів, отриманих злочинним шляхом).

Також варто зауважити, що під час підготовки до проведення цієї НСРД необхідно враховувати те, що в ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання в приватне спілкування додатково мають бути зазначені ідентифікаційні ознаки, що дадуть змогу унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання, на якому може здійснюватися втручання в приватне спілкування. Такими ознаками можуть бути номер абонента в телефонній мережі загальної користування у форматі: код країни – код зони або оператора – номер абонента в мережі; міжнародний іден-

тифікаційний номер мобільного терміналу; міжнародний ідентифікаційний номер мобільного абонента [9, с. 656].

Зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача полягає в одержанні інформації, у тому числі із застосуванням технічного обладнання, яка міститься в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматичних системах, комп'ютерній мережі [7].

Проведення цієї НСРД під час розслідування втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією має надзвичайно вагоме значення, оскільки пошук потенційних потерпілих, розміщення із цією метою реклами, досягнення домовленостей про зустрічі, а також про подальше надання сексуальних послуг за винагороду здійснюється злочинцями переважно в Інтернет-середовищі – на відповідних сайтах або ж на сторінках соціальних мереж.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин може здійснюватися як шляхом безпосереднього фізичного доступу до них фахівцями уповноважених підрозділів правоохоронних органів, так і шляхом програмного проникнення. Фізичний доступ полягає в застосуванні засобів спеціальної техніки з великими ресурсами оперативної та довготривалої пам'яті, яка забезпечує повне копіювання інформації із жорсткого диска (дисків) та інших електронних носіїв інформації підозрюваного, обвинуваченого, що можуть містити інформацію, яка має значення в кримінальному провадженні.

Програмне проникнення до електронних інформаційних систем (їх частин) здійснюється шляхом застосування спеціальних програмних продуктів, що забезпечують копіювання інформації, яка обробляється за допомогою комп'ютерної техніки підозрюваного, обвинуваченого, на віддалений комп'ютер, що перебуває в користуванні уповноваженого органу, який проводить цю негласну слідчу (розшукову) дію [9, с. 670–671].

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу є негласною слідчою (розшуковою) дією, яка полягає в застосуванні технічних засобів для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, у тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження [2].

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, тобто мобільного телефону, модему, що забезпечують бездротовий доступ до мережі Інтернет, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, є інструментом пізнавальної діяльності під час досудового розслідування. Проведення цієї НСРД дає змогу вирішити тактичне завдання, спрямоване на встановлення факту знаходження в певному місці та часі конкретної особи, якій належить та (або) в якій знаходиться в користуванні радіоелектронний засіб та інший радіовипромінювальний пристрій, активований у мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку. Досить ефективно проводити цю НСРД перед затриманням особи, з метою точного встановлення її місцезнаходження (наприклад, конкретної квартири в багатоповерхівці). Також ця НСРД дає змогу встановити місцезнаходження неповнолітніх, яких переховують або які самі не бажають повідомляти своє місце проживання чи перебування, але при цьому користуються засобами мобільного зв'язку.

Спостереження за особою, речю або місцем. Стаття 269 КПК України визначає, що для пошуку, фіксації й перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, із ким ця особа контактує, або певної речі чи місця в публічно доступних місцях може проводитися

візуальне спостереження за зазначеними об'єктами чи візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження.

Відповідно до Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, спостереження за особою в публічно доступних місцях полягає у візуальному спостереженні за особою слідчим чи уповноваженою особою для фіксації її пересування, контактів, поведінки, перебування в певному, публічно доступному місці тощо або застосуванні із цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження. Спостереження за річчю або місцем у публічно доступних місцях полягає у візуальному спостереженні за певною річчю або певним місцем слідчим чи уповноваженою особою для фіксації її переміщення, контактів із нею певних осіб, подій у певному місці для перевірки відомостей під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину або застосуванні із цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження [7].

Під час розслідування втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією доцільно проводити негласне спостереження за особою з метою виявлення її контактів, злочинних зв'язків, місць зустрічей із потерпілими, іншими особами, які допомагають в організації зайняття проституцією, маршрутів пересування, звичок, способу життя й інших даних, необхідних для глибокого й усебічного вивчення особи на предмет її причетності до злочинної діяльності. Об'єктами візуального спостереження можуть також бути рідні, знайомі злочинців, якщо є підстави припустити, що вказана НСРД дасть змогу отримати інформацію про осіб, які володіють інформацією про інші злочини, що готуються.

Спостереження за місцем, зокрема за стаціонарними об'єктами (ресторани, вокзали, нічні клуби, масажні салони, фотостудії, агентства для прийому на роботу тощо), дає можливість забезпечити контроль за відвідувачами та виявити серед них осіб, які становлять інтерес для досудового розслідування, встановити неповнолітніх, які надають сексуальні послуги за винагороду, а також неповнолітніх, яких планують втягнути в зайняття проституцією. Також шляхом здійснення спостереження за місцем можна отримати інформацію про місця зустрічей злочинців і потенційних потерпілих; домовленості щодо наступних зустрічей в обумовленому місці або в місці зайняття проституцією; засоби зв'язку злочинців із потерпілими; час і місце, в яких можливе надання сексуальних послуг за винагороду [10, с. 164].

Варто підкреслити, що спостереження за особою, місцем або річчю може бути поєднане з іншими негласними слідчими (розшуковими) діями, зокрема зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, що дає можливість виявляти злочинні зв'язки учасників і роль кожного з них тощо, а також суттєво підвищити результативність вказаних негласних слідчих (розшукових) дій [11, с. 325].

Підсумовуючи викладене, вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що під час підготовки та планування проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які є надзвичайно важливими для виявлення й розслідування фактів втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією, потрібно також обов'язково враховувати необхідність чіткого та неухильного дотримання прав і свобод громадян та унеможливлення випадків їх необгрунтованого обмеження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сергєєва Д.Б. Негласне співробітництво в кримінальному процесі. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 47–54.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Визначення та система негласних слідчих (розшукових) дій. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 1 (9). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14lydsrd.pdf>.
4. Гресь Ю.О. Формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Одеса, 2017. 267 с.
5. Чухраєв Д.А. Щодо визначення дефініції негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 2. Т. 4. С. 159–162.
6. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навчально-практичний посібник / С.С. Кудінов, Р.М. Шехавцов, О.М. Дроздов, С.О. Гриненко та ін. Харків: Оберіг, 2013. 344 с.
7. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена спільним Наказом ГП України, МВС України, СБ України, Адміністрації ДПС України, М-ва фінансів України, М-ва юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.
8. Меденцев А.М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Одеса, 2015. 214 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків: Право, 2012. Т. 1. 768 с.
10. Любчинський О.В. Особливості розслідування серійних вбивств на сексуальному ґрунті: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Львів, 2018. 230 с.
11. Самойленко О.А., Узкий О.О. Спостереження за особою, річчю або місцем із позицій криміналістичної тактики. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 324–326.